

"ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΡΙΓΓΟΣ"

Ἄρχων Πρωτοψάλτης τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας

ὑπὸ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΗ

(Τὸ παρὸν ἄρθρο δημοσιεύτηκε σὲ συνέχειες στὴν ἑφημερίδα «Ἱεροψαλτικά Νέα» ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο μέχρι τὸν Αὔγουστο τοῦ 1968.)

Πέρασαν τέσσερα χρόνια ἀπ' τὴ μέρα τοῦ θανάτου του κι' ἀπὸ τότε ποὺ συναθροισθήκαμε συγγενεῖς, ἱεροψάλται, φίλοι, μαθητὲς καὶ θαυμαστὲς του στὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ καὶ ἐκηδεύσαμεν μὲ βαρειοθλιμμένες καρδιὲς τὸν Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη καὶ Μεγάλου δάσκαλό μας, τὸν μεγάλο μύστη καὶ μελίρρυτο ὕμνολόγο τῆς Πατριαρχικῆς Κιβωτοῦ, τὸν τελευταῖο βάρδο τῆς Πατριαρχικῆς Μουσικῆς Παραδόσεως, τὸν Κωνσταντῖνο Πρίγγο. Ἄν καὶ πέρασαν τέσσερα χρόνια, ἡ θύμισί του εἶναι νωπὴ καὶ ἡ παρουσία του θὰ παραμείνῃ ζωερὴ εἰς τὴν μνήμη μας καὶ θὰ μᾶς συνοδεύῃ καὶ θὰ κυριαρχῇ ἐπίμονα μέσα στὶς ἀναμνήσεις μας καὶ σ' ὅλη τὴ ζωὴ μας. Καὶ τοῦτο γιατί ὁ Κωνσταντῖνος Πρίγγος ὑπῆρξε πράγματι Μέγας. Ὑπῆρξε μία μουσικὴ ἰδιοφυΐα ποὺ ἡ φύση χαρίζει στὴν ἀνθρωπότητα σὲ μεγάλα χρονικὰ διαστήματα. Γεννήθηκε καλλιτέχνης. Μεγάλου ταλέντου φωνητικὸ, ἀλλὰ δὲν φθάνει μόνον αὐτό. Ἡῴησε τὸ δοθὲν τάλαντο καὶ τὸ πολλαπλασίασε μὲ τὴ μελέτη καὶ με τὴν τέχνη του.

Γεννήθηκε στὴ Ζαγορὰ τοῦ Πηλίου στὰ 1892. Τὰ πρῶτα μουσικὰ ἔμαθε ἀπὸ τὸν Μιχαλάκη Μουρκίδη, πρωτοψάλτη τῆς Ἀγίας Τριάδος τοῦ Πέραν, καὶ κατόπιν ἀπ' τὸν περίφημο μουσικοδιδάσκαλο Εὐστράτιο Παπαδόπουλο (τὸν Καμπούρη), πρωτοψάλτη τῆς Παναγίας τῶν Εἰσοδίων τοῦ Πέραν. Τὸ 1911 προσλαμβάνεται ὡς Δομέστικος εἰς τὸν Πατριαρχικὸν ναὸν καὶ ψάλλει ἐπὶ μίαν τριετίαν καὶ μαθητεύει παρὰ τὸ πλευρὸ τοῦ κορυφαίου Ἀρχοντος πρωτοψάλτου τῶν Πατριαρχείων, τοῦ Ἰακώβου Ναυπλιώτου. Ὁ Ἰάκωβος Ναυπλιώτης θεωρεῖται δικαίως σὰν μιὰ ζωντανὴ παράδοσις. Ἡ θητεία του στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ ὡς κανονάρχου, δομεστικοῦ καὶ πρωτοψάλτου ἀνέρχεται σὲ 55 χρόνια. Ἀκριβῶς 55 χρόνια εἶχε ὑπηρετήσῃ στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ καὶ ὁ Ἄρχων Πρωτοψάλτης Κωνσταντῖνος ὁ Βυζάντιος. Ὁ Ἰάκωβος Ναυπλιώτης, μὲ τὴν τεραστίαν μεταλλικὴ φωνή του, πιστὸς ἐκτελεστὴς τῆς κατὰ παράδοσιν Βυζαντινῆς μελωδίας, μεταλαμπαδεύει στὸν ἄξιο μαθητὴ του τὸ περίφημον Πατριαρχικὸ ὄφος. Δηλαδή τὴν τελειότερα καὶ πιστοτέρα ἐκτέλεσι καὶ ἀπόδοσι τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ποὺ διεσώθη μὲ τὴν διαδοχὴν τῶν πρωτοψαλτῶν καὶ λαμπαδαρίων τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅχι μόνον διὰ τῶν μουσικῶν κειμένων εἰς τὰ ὁποῖα ἐτέθη ἡ Πατριαρχικὴ σφραγίδα, ἀλλὰ μὲ τὴ φωνητικὴ παράδοσι. Σ' αὐτὴ τὴν φωνητικὴν παράδοσι ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ 1881 θὰ στηρίξῃ τὶς μελέτες της. Στὰ 1914 διορίζεται πρωτοψάλτης στὸς Ἅγιο Δημήτριον τῶν Ταταούλων καὶ στὰ 1915 ἀριστερὸς στὸν δάσκαλό του τὸν Μουρκίδη, τὸν ὁποῖον ἀντικατέστησεν, καὶ διωρίσθηκε ἐπισήμως δεξιὸς ἱεροψάλτης τῆς Ἀγίας Τριάδος τοῦ Πέραν. Ἀλλὰ ἡ φήμη του διαδίδεται σ' ὅλη τὴν ἐπικράτεια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπ' τὸ 1925 προσκαλεῖται καὶ ψάλλει σὲ πολλὰς πόλεις. Στὸν Ἱερὸ Ναὸ Εὐαγγελιστρίας Τήνου, στὶς Σέρρες, στὸν Ἅγιο Παῦλον Καβάλας, στὸν Μεγαλοπρεπῆ Ναὸ τῆς Παναγίας Ἀχειροποιήτου στὴ Θεσσαλονίκη καὶ κατόπιν στὸν Ἱερὸ Ναὸ τῆς Ὑπαπαντῆς. Στὴ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου εἶχα τὴν τύχη μικρὸ παιδί νὰ ἀκούσω τὶς παραδόσεις καὶ τὸ ψάλσιμό του, ὁ Κωνσταντῖνος Πρίγγος ἔχει φθάσει στὴν τελειότητα, στὸ κορύφωμα τῆς καλλιτεχνικῆς του σταδιοδρομίας καὶ ἔχει ἀναπτύξῃ πλουσιωτάτη καὶ καρποφόρο δραστηριότητα. Προσκαλεῖται κατ' ἀποκλειστικότητα σ' ὅλες τὶς πανηγύρεις καὶ εἶναι τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Γενναδίου. Οἱ Βυζαντινὲς ἐκκλησίαι τῆς Θεσσαλονίκης, σωστὰ κομψοτεχνήματα, μὲ τὸν ρυθμόν τους, μὲ τὰ ψηφιδωτά τους, τὶς ἀγιογραφίας τους καὶ τὶς παλιὰς εἰκόνες, Ἀγία Σοφία, Ἀχειροποίητος, Ἅγιος Δημήτριος, Ἅγιοι Ἀπόστολοι, Παναγία Χαλκέων, Προφήτης Ἡλίας, Ἀγία Αἰκατερίνη, Ἅγιος Δαυίδ, κατακλύζονται ἀπὸ τὰ πλήθη ποὺ συνωστιζονται

καὶ ἀναμένουν πολὺ πρὸ τῆς ὥρας ἐνάρξεως τῶν ἀκολουθιῶν. Καὶ ὑψώνεται ἡ ἱεροτάτη φωνὴ τοῦ Πρίγγου πρὸς τοὺς θόλους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐνώνεται μὲ τὸ θυμίαμα καὶ ἀκούονται ἀριστουργήματα καὶ ζωντανεύουν ἀθάνατα μνημεῖα τῆς κλασσικῆς Βυζαντ. Μουσικῆς: «Μὴ ἀποστρέψης», τὰ ἰδιόμελα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, «Μακάριος ἀνὴρ», «Θεοτόκε Παρθένε», Πολυέλεοι, Δοξολογίες, καλοφωνικοὶ εἰρμοί. Ὅλα ἀπὸ μνήμης. Ὁ καλλιτέχνης ἀναδημιουργεῖ καὶ ἐμφυσᾷ πνοὴ καὶ δύναμη καὶ ζωντανεύει τὰ μουσικὰ σημεῖα τοῦ κειμένου. Τὸ ψάλσιμό του μαγεύει καὶ ὡς τρίαينا ἀναδεύει τὶς ψυχὰς τῶν πιστῶν καὶ προκαλεῖ τὴν κατάνυξιν καὶ τὸ δέος καὶ τὴν ἀνάτασιν πρὸς τὸ θεῖον, μὲ μιὰ λέξη ἀναβιβάζει πρὸς ὕψος τὸ ἀνθρώπινον, καὶ συνανυψεῖ εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ. Καὶ τελοῦνται πανηγυρικοὶ Ἑσπερινοὶ καὶ ἀρχιερατικὲς Λειτουργίες ἀφθάστου Μεγαλείου καὶ Βυζαντινῆς μεγαλοπρεπειᾶς ποὺ θὰ μᾶς μείνουν χαραγμένες στὴ θύμισί μας ὡς οἱ ὠραιότερες στιγμὲς τῆς ζωῆς μας. Στὴ Θεσσαλονίκη ἰδρύει Βυζαντινὴ Μουσικὴ Σχολὴ μαζὺ μὲ τὸν ἀείμνηστο σοφὸ μουσικοδιδάσκαλο καὶ δάσκαλό μου Σωκράτη Παπαδόπουλο. Ἡ Σχολὴ ἐγκατεστάθηκε προσωρινὰ στὸ οἶκημα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου στὴν ὁδὸ Ἀγίας Σοφίας καὶ Ἑγνατίας. Μέσα στοὺς πρώτους μαθητὲς ἦταν ὁ Χριστόφορος Κουτσουράδης, ὁ Ἀθανάσιος Ψύχας, ὁ Δημήτριος Μῆτρος, ὁ Ἀποστολίδης, ὁ Στέφανος Εὐθυμιάδης καὶ ὁ Νικηφόρος ποὺ συνώδευε παντοῦ τὸν Πρίγγο καὶ ἄλλοι.

Δυστυχῶς, ἡ σχολὴ δὲν λειτούργησε ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ τὶς παραδόσεις τοῦ ὁ Πρίγγος συνέχισε στὸν Ναὸ τῆς Ὑπαπαντῆς. Οἱ μαθητὲς συρρέουν καὶ προσπαθοῦνε νὰ μιμηθοῦνε τὸν Μεγάλον Διδάσκαλο. Ἡ διδασκαλία του ἀπέδωσε ἀγλαοὺς καρπούς καὶ πολλοὶ μαθητὲς του ἀνεδείχθησαν ἄριστοι καὶ ἄξιοι ἱεροψάλτες. Οἱ ἀριστεῖς Ἀθανάσιος Καραμάνης, Χαρίλαος Ταλιαδῶρος, Χρῦσανθος Θεοδοσόπουλος καὶ ὁ ἐξάιρετος θεωρητικὸς Ἀβραάμ Εὐθυμιάδης ἵδρυσαν τὸ φροντιστήριον Βυζαντινῆς Μουσικῆς ὁ «Ἅγιος Δημήτριος» ποὺ ὑπήρξεν εἰς τὴν Θεσσαλονικὴ φυτώριον πολλῶν δεκάδων ἱεροψαλτῶν. Ἡ παρουσία τοῦ Πρίγγου εἰς τὴν Θεσσαλονικὴ ἐπηρέασε ὅχι μόνον τοὺς μαθητὲς του ἀλλὰ καὶ τοὺς φτασμένους καὶ διορισμένους ψάλτες, οἱ ὅποιοι τὸν παρακολουθοῦσαν στὰ πανηγύρια τῶν διαφόρων Ναῶν καὶ τὸν ἄκουαν μὲ προσοχὴ προσπαθώντας νὰ ἐξιχνιάσουν τὸ μυστήριον τῆς τεράστιας ἐπιτυχίας του. Δὲν μπορούμε παρὰ νὰ ἀναγνωρίσουμε τὴν συμβολὴ του εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς σπουδῆς καὶ τῆς καλλιεργείας τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς στὴ Θεσσαλονικὴ, ὥστε νὰ διαφαίνεται ἡ ἐπίδρασή του σ' ὅλους τοὺς ψάλτες τόσον τῆς Θεσσαλονίκης, ὅσον καὶ ὅλης τῆς Μακεδονίας. Τὸ 1933 ὁ Κων/νος Πρίγγος καλεῖται ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Βενιαμὴν νὰ ψάλλῃ εἰς ναοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁπότε τὸ 1939, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἰακώβου Ναυπλιώτη, ἀπὸ λαμπαδάριος χειροθετεῖται Ἄρχων Πρωτοψάλτης τῶν Πατριαρχείων καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν θέσιν ὑπηρέτησε καὶ ἐτίμησε ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν. Ὁ τίτλος Ἀρχων Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἢ ἄλλως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, δὲν εἶναι κοινός. Εἶναι τιμητικός. Εἶναι τὸ ὑπατον ἀξίωμα εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέρχεται ὁ ἱεροψάλτης ἔπειτα ἀπὸ μίαν διαδοχικὴν σειρὰ τίτλων, βοηθοῦ, ἰσοκράτου, κανονάρχου, πρώτου καὶ δευτέρου δομεστίκου, λαμπαδαρίου καὶ τέλος τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου κατόπιν Πατριαρχικῆς χειροθεσίας.

Ο Ἀρχων Πρωτοψάλτης ἔχει ἱστορικὴν εὐθύνη τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν κατέχει καὶ εἶναι ἐντεταλμένος ἀπὸ τὸν Πατριάρχην καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο νὰ τηρῇ καὶ νὰ φυλάττει πιστὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ παράδοσιν καὶ τὴν Πατριαρχικὴ τάξιν στὸν Πατριαρχικὸ Ναό. Εἶναι ὁ τυπικάριος καὶ ὁ ἐκκλησιάρχης. Καὶ πρὸς τοῦτο λαμβάνει ἰδιαίτερον μισθὸ «διὰ τὴν φροντίδα καὶ ἐπιστάσιάν τοῦ τυπικοῦ», ὅπως ἀναφέρεται εἰς Πατριαρχικὸν γράμμα Νεοφύτου τοῦ 7ου δημοσιευθὲν τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1791 στὴν *Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθεια*. Γι' αὐτὸ ὁ πρωτοψάλτης Κωνσταντῖνος ὁ Βυζάντιος ἐξέδωκε τὸ Τυπικὸ τὸ 1851 καὶ συνεπλήρωσε ὁ Πρωτοψάλτης Γεώργιος Βιολάκης τὸ 1888. Κάθε πρωτοψάλτης ἔχει κάτι νὰ προσθέσῃ στὸ Τυπικόν, ἔτσι καὶ σήμερα ἀκόμη ὑπάρχουν ἀνέκδοτες διατάξεις, τὸ καλούμενον «ἄγραφον Τυπικόν». Γνωρίζει τ' ἀρχαῖα μουσικὰ κείμενα καὶ τὶς καθιερωμένες σεμνοπρεπεῖς γραμμὲς ποὺ περικλείονται στὶς ἀργὲς ὑποστάσεις καὶ ἀναλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν τῶν μουσικῶν κειμένων στοὺς χοροὺς τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ.

Ἐπίσης, διδάσκει στήν Ἐκκλησιαστική σχολή τῆς Χάλκης. Μιμεῖται τὸν διδάσκαλό του, ποὺ κι' αὐτὸς ὑπῆρξε Πρωτοψάλτης, καὶ προσπαθεῖ μὲ τὴ συνεχὴ ἐργασία, μὲ τὴ μελέτη καὶ μὲ τὴ μίμησι νὰ τὸν ὑπερβάλῃ. Διατηρεῖ μὲ φανατισμὸ καὶ αὐστηρότητα τὶς παλιὲς μουσικὲς γραμμὲς καὶ δὲν ἀποφασίζει νὰ διορθώσῃ ἔστω καὶ τὰ κακῶς κείμενα ἀπὸ ἀπόψεως ὀρθογραφίας, τονισμοῦ καὶ νοημάτων. Ἔχει τὴν συναίσθησι ὅτι εἶναι κληρονόμος καὶ συνεχιστὴς μεγάλης παρακαταθήκης, ἐνὸς ἐθνικοῦ κειμηλίου ποὺ ἐνεπιστεύθησαν σ' αὐτὸν οἱ ἐμπνευσμένοι καὶ θεόπνευστοι Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας, ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ Κοσμάς ὁ Μελωδός, ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδός, ὁ Ἰωάννης ὁ Κουκουζέλης, ὁ Ἰωσήφ, οἱ γραπτοὶ καὶ ἄλλοι καθὼς καὶ οἱ προκάτοχοί του, οἱ μεγάλες φυσιογνωμίαι τῶν μετὰ τὴν ἄλωση πρωτοψαλτῶν καὶ λαμπαδαρίων ποὺ πέρασαν μὲ τὴν ἐξῆς σειρὰ ἀπὸ τὸ ἁγιασμένο Πατριαρχικὸ στασίδι: Ὁ Γρηγόριος ὁ Μπούνης ὁ Ἀλυάτης Πρωτοψάλτης τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὁ Ἐμμανουὴλ Χρυσάφης ὁ νέος, ὁ Γεώργιος Ραιδεστηνὸς ὁ πρῶτος, ὁ Παναγιώτης Χαλάτζογλου, ὁ Ἰωάννης Τραπεζούντιος, ὁ Δανιὴλ ὁ Λαρισαῖος, ὁ Ἰάκωβος ὁ Πελοποννήσιος, ὁ Πέτρος ὁ Βυζάντιος, ὁ Ἐμμανουὴλ ὁ Βυζάντιος, ὁ Γρηγόριος Λευΐτης, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Βυζάντιος, ὁ Ἰωάννης Βυζάντιος, ὁ Σταυράκης Γρηγοριάδης, ὁ Γεώργιος Ραιδεστηνὸς ὁ δεύτερος, ὁ Γεώργιος Βιολάκης, ὁ Ἰάκωβος Ναυπλιώτης καὶ, τελευταῖα, ὁ Κωνσταντῖνος Πρίγγος. Τὰ πνεύματα τῶν ἀειμνήστων διδασκάλων περιῦπτανται εἰς τὸν ἱστορικὸν Πατριαρχικὸν Ναὸν καὶ συμμετέχουν εἰς τὰς τελουμένας μεγαλοπρεπεῖς ἀκολουθίας. Γι' αὐτὸ ὁ ἐκάστοτε πρωτοψάλτης σέβεται τὴν πρὸ αὐτοῦ μουσικὴ παράδοσι, τὴν φυλάττει ὡσὰν κόρη ὀφθαλμοῦ καὶ τὴν μεταλαμπαδεύει ὡς ἔχει εἰς τοὺς μαθητὲς του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο παραδόθηκαν σὲ μᾶς τὰ κλασσικὰ κείμενα τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς καὶ Ὑμνογραφίας. Ἐκεῖνο, ὅμως, ποὺ θαυμάζαμε στὸν Πρίγγο ἦταν τὸ ὕφος του. Τὸ ὕφος κληρονόμησε, ὅπως ἀνέφερα, ἀπὸ τὸν Ἰάκωβο Ναυπλιώτη, ἀλλὰ προσέθεσε τὸ δικό του προσωπικὸ στυλ, τὸ τοποθέτησε στὸ δικό του λάρυγγα καὶ τοῦ ἔδωσε ἰδιαίτερη χροιά καὶ χάρι. Πολλὰ ἐγράφησαν καὶ ἐλέχθησαν περὶ ὕφους στήν Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ καί, παρ' ὅλες τὶς ἀντιρρήσεις μερικῶν, εἶναι βέβαιον ὅτι, ὄχι μόνον ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ δεσπάζει ἢ μᾶλλον εἶναι τὸ πᾶν. Τὸ ὕφος ὑπάρχει σὲ ὅλες τὶς καλὰς τέχνες, στὴ λογοτεχνία, στὴ ζωγραφικὴ, στὴ γλυπτικὴ καὶ στὴν ἀρχιτεκτονικὴ. Ὁ Ομηρος, ὁ Σαίξπηρ καὶ ἀπὸ τοὺς δικοὺς μας ὁ Κάλβος, ὁ Καβάφης καὶ ὁ Παπαδιαμάντης ἔχουν δικό τους ὕφος. Ὁ Θεοτοκόπουλος, ὁ Πανσέληνος ὁμοίως στήν ἀγιογραφία.

Ὑφος στὴ μουσικὴ εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως ἐνὸς μέλους, ἡ φωνητικὴ ἀπαγγελία τῆς μελωδίας. Διακρίνομε τὸ Πατριαρχικὸ ὕφος, ποὺ μᾶς δίδαξαν ὁ Ἰάκωβος Ναυπλιώτης καὶ ὁ Πρίγγος, τὸ ὕφος τοῦ Νηλέως Καμαράδου, τὸ Ἀθηναϊκὸ ὕφος, τὸ Σακελλαρίδειον ὕφος, τὸ Σμυρναϊκὸν ὕφος, τὸ Ζακυνθινὸ ὕφος καὶ τὸ μελοδραματικὸ ὕφος. Τὸ ὕφος ἔχει σχέσι μὲ τὴν τοποθέτησι τῆς φωνῆς στὸν ἀνθρώπινον λάρυγγα. Ὁμοιάζει μὲ τὴν διαφορετικὴ προφορὰ καὶ ἀπαγγελία τῆς γλώσσας. Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται καὶ στὴ ρητορικὴ τέχνη. Ὁ Ἰάκωβος Πρωτοψάλτης ὁ Γιακουμάκης στὰ 1770 διεκρίθη διότι ἐφύλαττε πιστώτατα τὸ σεμνοπρεπὲς ἐκκλησιαστικὸ μουσικὸ ὕφος. Δι' αὐτὸ τὸ ὕφος ὁ ἱατροφιλόσοφος καὶ μουσικολόγος Βασίλειος Στεφανίδης τὸ 1800 εἰς τὸ περισπούδαστον ἔργον του «σχεδίασμα περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς» στὸ 10ον κεφάλαιον γράφει: «Τὸ ὕφος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἔχει τὴν περισσοτέραν σεμνότητα καὶ ὁ Ἅγιος Θεὸς νὰ διαφυλάξῃ αὐτὸ σῶον καὶ ἀλώβητον μέχρι τέλους». Ὁ Πρωτέδικος Γεώργιος Παπαδόπουλος εἰς τὸ ἔργον του «Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς», σελίς 102 – 103, γράφει τὰ ἐξῆς: «Οἱ χρῆσιν ποιούμενοι τῆς καταλλήλου περιστάσεως ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῆς μελωδίας, ἐθεωροῦντο κεκοσμημένοι διὰ τοῦ σεμνοπρεποῦς ἐκκλησιαστικοῦ μουσικοῦ ὕφους. Τὸ ὕφος τοῦτο ἦτο τεθησαυρισμένον μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐν τοῖς μουσικοῖς χοροῖς τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως, ἐνθα ἐξαιρετικῶς διέλαμπε, καὶ τοῦτο διότι ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ κατὰ πᾶσαν σχεδὸν ἐποχὴν ὑπῆρχον οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν μουσικῶν, οἵτινες διαδοχικῶς παρελάμβανον γνήσιον καὶ ἀνόθευτον σχεδὸν τὸ λεγόμενον Πατριαρχικὸν ὕφος. Τὸ Πατριαρχεῖον λοιπὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς διεκράτησεν ἀρχῆθεν ἀνόθευτον τὴν παρακαταθήκην τῶν ἱερῶν θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας, οὕτω διετήρησεν ἀνόθευτον

μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ τὸ μουσικὸν ὕφος, ὃ δὲ Πατριαρχικὸς Ναὸς ἐχρησίμευεν ὡς διδασκαλεῖον τοῦ ὕφους, τῆς γνησιότερας δηλαδὴ ἀπαγγελίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν μελῶν. Τὸ μουσικὸ ὕφος εἶναι παρεμφερὲς πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν ρητορικὴν ἀπαγγελίαν. Καὶ ὡς αὕτη δὲν ἐκφράζεται διὰ τῆς γραφῆς, οὕτω καὶ τὸ μουσικὸν ὕφος ἀδύνατον νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τῶν χαρακτήρων».

Εἶχον δὲ δίκαιον οἱ πολέμιοι τοῦ Λεσβίου συστήματος Κωνσταντῖνος ὁ Πρωτοψάλτης καὶ Θεόδωρος ὁ Φωκαεὺς νὰ γράφωσι περὶ ὕφους τὰ ἑξῆς: «Τὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὕφος ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τῆς γραφῆς, διότι εἶναι ἀήρ».

Εἰς τὶ συνίσταται ἡ ψαλτικὴ τέχνη τοῦ Πρίγγου

Κατὰ πρῶτον ἡ φύση τὸν ἔχει προικίσει μὲ θεῖον δῶρον, μὲ φωνὴν γλυκυτάτη καὶ μεταλλικὴν, ποὺ μᾶς θυμίζει τὸ στίχο τοῦ Ὀμήρου «ποὺ κι' ἀπ' τὸ μέλι ἔχυνε φωνὴ πιὸ ζαχαρένια». Αὕτῃ ἡ φωνή, ὁμοιογενὴς σὲ βάθος, σὲ ὕψος καὶ σὲ ἔντασι, ἀνέρχεται σὰν κολῶνα Δωρικοῦ ρυθμοῦ. Ἐκινεῖτο μὲ εὐχέρεια καὶ εὐστροφία καὶ ἐκάλυπτε πάνω ἀπὸ δύο κλίμακες. Μὲ τὴ βοήθεια μιᾶς τεραστίας ἀναπνοῆς οἱ φωνητικὲς του χορδὲς τίθενται σὲ παλμικὴ κίνηση, ὃ ἦχος ἀνέρχεται στὴν ἄνω ὑπερῶα τῆς στοματικῆς κοιλότητος καὶ, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἀντηχείου τοῦ ἐγκεφάλου, μετατρέπεται ἡ στηθικὴ στὴν καλούμενη ἐγκεφαλικὴ φωνή. Τὸ ἀντηχεῖο τοῦ ἐγκεφάλου χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν αὐξομείωσι τῆς ἐντάσεως καὶ προσδίδει τὴν ἀπαιτουμένη ἐλαστικότητα τῆς φωνῆς. Πρωταρχικὸ, βέβαια, λόγο παίζει ἡ ὅλη ρινοφαρυγγικὴ κοιλότης. Σ' αὕτῃ τὴν ἐλαστικότητα τῆς φωνῆς του θὰ στηριχθῇ διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὶς ἀντιθέσεις τῶν νοημάτων τοῦ ὕφους καὶ τοῦ βάθους, τοῦ φόρτε καὶ τοῦ πιανίσιμο, δανεισμένων ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο δημιουργεῖ ἀτμόσφαιρα σύμφωνα μὲ τὸ νόημα τοῦ κειμένου ὅπου θὰ κινηθῇ καὶ θὰ ἐπιβληθῇ τὸ μέλος, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀνανεώνει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴ τοῦ ἀκροατοῦ. Ὁρθοφωνία πλήρης. Τὰ φωνήεντα καὶ τὸ ἰσχυρὸν μέρος τοῦ μέτρου τονίζονται ἰδιαίτερος σὲ σημεῖο ποὺ πολλὰς ἄτονες συλλαβὲς λαμβάνονται στὴν ἄρση, ὅπως ἡ λέξι «ἀκατακρίτους ἡμᾶς διαφύλαξον», ὅπως ἡ λέξι «μετὰ τῶν μαθητῶν σου». Δηλαδὴ, ἐφαρμόζει ἐδῶ ὁ Δάσκαλος ἐκεῖνο ποὺ διετύπωσε ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης: «Δεσπότης μὲν τοῦ μέλους, ὑπουργοῦντος δὲ τοῦ ρυθμοῦ». Ὁ χρόνος καὶ ὁ ρυθμὸς εἶναι ὁ βασικὸς καμβὰς πάνω στὸν ὁποῖο θὰ κινηθῇ κάθε συλλαβή, κάθε λέξι, κάθε μουσικὴ φράσι σ' ὅλα τὰ εἶδη τοῦ μέλους. Τὸ Εἰρμολογικόν, στὸ Στιχηραρικόν καὶ στὸ Παπαδικόν. Ἄς εἶναι ἀργὸ μέλος. Ὑπόκειται εἰς χρονικὴν ἀγωγή. Τὰ ὑποστατικὰ σημεῖα, ποὺ ἀπὸ μερικὸς νεωτεριστὲς ὡσὰν τὸν Σακελλαρίδην ἐθεωρήθηκαν ἀπλῶς διακοσμητικὰ σημεῖα καὶ γιὰ τὴν εὐκολία τους τὰ κατήργησαν καὶ ἐτσι ἀπεγύμνωσαν τὸ γνήσιον Βυζαντινὸ μέλος, ὁ Πρίγγος ἐκτελεῖ μὲ μεγάλη ἀκρίβεια. Ἡ βαρεία, τὸ ψηφιστό, τὸ ἀντικένωμα, ἡ πεταστή, ὅλα στὴ θέσι τους, σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας τῆς ὀρθῆς ἐκτέλεσης καὶ τῆς ὀρθογραφίας, ἀλλὰ καὶ σύμφωνα πρὸς τὴν φωνητικὴν παράδοσι, παρεμβάλλει ἀναλύσεις φθόγγων καὶ γραμμῶν. Μὲ μεγάλῃ, ὅμως, περίσκεψι, ὅχι ὅπως βλέπουμε σὲ πολλὰ σύγχρονα χειρόγραφα οἱ ἀναλύσεις νὰ καθιστοῦν ἀγνώριστο τὸ μάθημα. Ὁ Πρίγγος διαθέτει μνήμη τεραστία. Μεγάλα μαθήματα ὅπως Ἀνοιξαντάρια, «Μακάριος ἀνὴρ», «Θεοτόκε Παρθένε», «Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις», ἀργὰ Κεκραγάρια, Δοξολογίαι καὶ τὰ τροπάρια τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ἐκτελεῖ τὰ πάντα ἀπὸ μνήμης. Αὕτῃ ἡ θαυμαστὴ μνήμη, ποὺ δὲν τὸν ἐγκατέλειπε στὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς του. Ἡ στάσι του ὑποδειγματικὴ στὸ ψαλτήρι, κεκαλυμμένος μὲ τὸ ράσο του καὶ μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ μαῦρο φεσάκι ἐπιβάλλεται ὡς πρόσωπο σεβαστό, ὡς καλλιτέχνης ποὺ ὑλοποιεῖ μὲ τὴν φωνή του καὶ μεταφέρει ζῶντα στοὺς πιστοὺς τὰ μεγάλα νοήματα τῆς πνευματικῆς καὶ δογματικῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ. Ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα ἀνεξιχνίαστα μυστικὰ τῆς τέχνης του συνέθεταν τὴν ἀφθαστὴ προσωπικότητά του.

Ἀλλὰ δὲν ἐκτελεῖ μόνον. Συνθέτει. Καὶ τὰ χειρόγραφα του γίνονται ἀνάρπαστα καὶ ἀπὸ μερικὸς

ἀκριβοπληρώνονται. Τὸν κυνηγοῦμε κατὰ πόδας γι' αὐτὰ τὰ χειρόγραφα, κι' εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀντιγράψαμε τὸ Ἑωθινὸ «Ὁρθρος ἦν βαθύς» ἀπὸ τὸ κάτασπρο μαρμάρينو τραπεζάκι ἐστιατορίου τῆς Ἀρετσοῦς ὅπου παραθέριζε ἓνα καλοκαίρι. Κατόρθωσε νὰ ἐκδώσῃ τὰ Ἀναστάσιμα Τροπάρια, τὴ Μουσικὴ Κυψέλη μὲ τὸν τίτλο «Πατριαρχικὴ Φόρμιγξ» καὶ τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα. Ἀλλὰ ὑπάρχουν πολλὰ ἀνέκδοτα μαθήματα τοῦ Ὁρθρου καὶ τῆς Λειτουργίας. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν συνθέσεών του εἶναι ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν παράδοσι καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Βυζαντινοῦ μέλους. Ἀλλ' ὅπως λέει ὁ Παλαμᾶς: «ὁ κῆπος εἶναι γιομάτος ἀπὸ ἄνθη ἀπ' αὐτὰ θὰ κόψω ὅ,τι θέλω καὶ θὰ κάνω τὴ δική μου ἀνθοδέσμη». Ἔτσι καὶ ὁ Πρίγγος δρέπει ἀπὸ τὸν μουσικὸ λειμῶνα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνογραφίας καὶ Βυζαντινῆς μουσικῆς παραδόσεως μυρίπνοα ἄνθη καὶ συνθέτει ἀριστουργήματα. Ἔχει, βέβαια, ὑπ' ὄψει του καὶ τὸν στίχο τοῦ Ψαλμωδοῦ: «Ὑμνους ὑφαίνειν συντόνως τεθειγμένους ἐργῶδές ἐστι». Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ Μεγάλος Δάσκαλος κατόρθωνε νὰ μεταδίδῃ, ὅχι μόνο μὲ τὴ φωνή του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πέννα του τὸ μεγαλεῖο τῆς Βυζαντινῆς Μελωδίας. Μὲ τὰ ἐμπνευσμένα τροπάρια του εἶναι εἰς θέσιν νὰ προκαλέσῃ τὴν κατάνυξι, τὴν συντριβή, τὴν ἱκεσία, τὸν οἶκτον, τὸν θρήνο, τὴ χαρά, τὴ λύπη καὶ τὴ μετάνοια. Αὐτὰ τὰ τραγούδια τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὰ ἔλεγε ὁ Παπαδιαμάντης, εἰσδύουν βαθύτατα μέσα στὸ ἀμαρτωλὸ ὑποσυνείδητο τοῦ ἀνθρώπου Χριστιανοῦ τὸ ἀναταράσσουν καὶ τὸν ὑποκινοῦν ὅπως ἀνοίξῃ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του καὶ δεχθῇ τὸ λυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖται στὴν τέλεσι τῆς Θείας καὶ Ἱερᾶς Λειτουργίας. Εἶναι μεγάλος ὁ ρόλος τῆς ψαλμωδίας καὶ μεγάλο τὸ ἔργο τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖ ὁ ἱεροψάλτης στὴν Λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἄς ἱκανοποιηθῇ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς. Διότι τὸ ἀξίζει. Εἶναι καλλιτέχνης. Εἶναι καλλιτέχνης ποὺ στέκεται, ὅχι στὸ μπαλκοσένικο, ἀλλὰ στὸ ἱεροπρεπὲς βάθρο καὶ ἱεουργεῖ καὶ συμβάλλει στὴ λύτρωσι τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀποστολὴ του μεγάλῃ. Λειτουργήμα ἱερὸ, ποὺ σήμερα δυστυχῶς παραβλέπεται καὶ δὲν τοῦ δίδεται ἡ πρέπουσα σημασία. Ἄς τὸ προσέξουν οἱ ἀρμόδιοι, τόσον ἡ Ἐκκλησία ὅσον καὶ τὸ Κράτος, διότι μὲ τὴν ἀδιαφορίαν τους θὰ ἔλθῃ μιὰ μέρα ποὺ δὲν θὰ ὑπάρχουν ἱεροψάλτες ἄξιοι ν' ἀνταποκριθοῦν σ' αὐτὸ τὸ λειτουργήμα, καὶ τότε θὰ χάσῃ πολλὰ ἡ δοκιμαζομένη παντοιοτρόπως Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Ὅπως καὶ ἄλλοτε ἐτονίσαμεν, ἐπιβάλλεται ἡ ἵδρυσις μιᾶς «Ἀκαδημίας Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς» ἡ ὁποία θὰ μορφώσῃ ψάλτες, θὰ μελετήσῃ καὶ θὰ διδάξῃ μὲ νέον σύστημα τὴν Μουσικὴ τῆς παραδόσεως τὴν μουσικὴ ποὺ ἔγραψαν οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ ὅχι τὰ ἀναιμικὰ κατασκευάσματα ποὺ παρουσιάζουν κανταδόροι τῶν τριόδων ἀνενόχλητοι καὶ ἀνεξέλεγκτοι στὰ πατάρια τῶν Ἐκκλησιῶν μας. Οἱ πρωτοψάλτες καὶ Λαμπαδάριοι τοῦ Πατριαρχείου μέσα στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς ἐργάσθηκαν μὲ θρησκευτικὴ πίστι καὶ μὲ Ἑθνικὸ παλμὸ καὶ διέσωσαν καὶ διετήρησαν καὶ μᾶς παρέδωσαν αὐτὸ τὸ Ἑθνικὸ κειμήλιο ποὺ λέγεται Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μελωδία. Μέσα στὸν περίβολο τοῦ Πατριαρχείου λειτουργοῦσαν οἱ Πατριαρχικὲς Σχολές καὶ τὰ κρυφὰ Σχολεῖα καὶ ἐδίδαξαν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα μαζὶ μὲ τὰ τροπάρια. Τὸ Ψαλτῆρι καὶ τὸ Ὠρολόγιον ἦταν τ' ἀλφαβητάρια τους. Μιὰ σειρὰ Πατριαρχῶν ἔχουν συνδέσει τὸ ὄνομά τους μὲ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν: Παῖσιος ὁ Β' ὁ ἀπὸ Νικομηδείας, Ἰωακείμ ὁ Γ', Κωνσταντῖνος ὁ Ε' καὶ ἄλλοι, συνετέλεσαν τὰ μέγιστα ὅπως διατηρηθῇ καὶ παραδοθῇ σὲ μᾶς αὐτὸς ὁ Πατρογονικός μας θησαυρός. Γι' αὐτὸν πάλεψε σ' ὅλη του τὴν ζωὴ ὁ Ἀρχων Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὁ Κων/νος Πρίγγος καὶ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἐστεφανώθη ἐπαξίως μὲ τὸν τῆς Νίκης στέφανον.

Ἐκεῖνος ἐγράφη εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας τῶν Πατριαρχείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ, ὡς ὁ τελευταῖος βάρδος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς παραδόσεως, παρέδωκε τὴ σκοπιὰ του σ' ὅλους τοὺς μαθητάς του. Ἡμεῖς ἔχομεν καθήκον νὰ πράξωμε τὸ πᾶν γιὰ νὰ τὴ φυλάξουμε μὲ πίστι καὶ ἀφοσίωσι καὶ νὰ τὴν παραδώσουμε μὲ τὴν σειρά μας σῶα καὶ ἀβλαβῇ στὴν ἐπερχομένη γενεά. Καὶ τοῦτο θὰ πράξωμε διότι πιστεύομε ὅτι ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ καὶ ἡ Ὑμνογραφία μας ἀποτελοῦν βασικὰ θεμέλια τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ποὺ μὲ τόσους ἀγῶνες χαλκεύεται ἀπὸ τὸ ταλαίπωρο Ἑλληνικὸ Ἔθνος. Καὶ θὰ πρέπει ὅλοι νὰ καταλάβωμε ὅτι εἶναι πρὸς τιμὴν μας μέσα σ' ὅλα τὰ ἔθνη νὰ ἔχωμεν ἰδική μας μουσικὴ, τὴ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ

Μουσική, με τήν ὁποία ἀναπέμπουμε ὕμνους πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ Παντάνακτος Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.